

უნდობლობის ვოტუმის, როგორც პოლიტიკურ-სამართლებრივი მექანიზმის, ბაზარება

უნდობლობის ვოტუმი მეტად მნიშვნელოვანი მექანიზმია, რომელიც პირდაპირ კავშირშია ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის რეალიზებასთან. მთავრობისა და პარლამენტის ურთიერთმიმართება და მათი უფლებამოსილებების დაბალანსება უმეტესად უნდობლობის ვოტუმზეა დამოკიდებული. ძლიერი მთავრობის პირობებში პარლამენტს უნდა ჰქონდეს მთავრობაზე ზემოქმედების მოხდენის რეალური ბერკეტი, რაც უზრუნველყოფს მთავრობის საქმიანობის გარკვეულ ჩარჩოებში მოქცევას. მექანიზმის მახასიათებლების განსაზღვრისათვის კი უმთავრესი მნიშვნელობა აქვს აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ორგანოს სტატუსს. თუმცა, ძირითად დანიშნულებასთან ერთად, უნდობლობის ვოტუმი შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს პოლიტიკური პარტიების მიერ როგორც გარკვეულ პოლიტიკურ მოვლენებზე ზეგავლენის მოხდენის საშუალება. ამავდროულად, მნიშვნელოვანია, განხილულ იქნეს უნდობლობის ვოტუმი, როგორც პოლიტიკური კრიზისის დაძლევის მექანიზმი.

საკვანძო სიტყვები: ხელისუფლების დანაწილება, უნდობლობის ვოტუმი, უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი, მთავრობის პასუხისმგებლობა, მთავრობის კონტროლი, ძლიერი მთავრობა, კოლექტიური პასუხისმგებლობა, მთავრობის გადაყენება, პოლიტიკური კრიზისი, საპარლამენტო უმრავლესობა, პარლამენტის სტატუსი, პოლიტიკურ ძალთა ბალანსი.

1. შესავალი

დემოკრატიული მმართველობა თითქმის ყველა თანამედროვე სახელმწიფოს პრობლემაა. ყოველი მათგანი თავისებურად ცდილობს აღნიშნული მიზნის მიღწევას, თუმცა ყველა მათგანს აერთიანებს ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის ქმედითობა, ე.წ. „check and balances“, რაც სწორედაც ხელისუფლების შტოების განონასწორებით მიიღწევა.

ძირითადი პრობლემა აღმასრულებელი ხელისუფლებაა, ვინაიდან სწორედ მის ხელშია თავმოყრილი სახელმწიფოს მმართველობის ბერკეტების უმრავლესობა. აღნიშნულის გამო დღესდღეობით მთელ მსოფლიოში აქტუალური საკითხია მთავრობის გაკონტროლების/შეკავების ეფექტური მექანიზმის შემუშავება და მისი გამოყენება. ასეთად კონსტიტუციონალისტები აღიარებენ უნდობლობის ვოტუმს, რომელიც მთავრობის კონტროლის ყველაზე ეფექტური, თუმცა უკიდურესი მექანიზმია.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ მექანიზმის დანიშნულება უმეტესად მთავრობის კონტროლით და მისი გადაყენებით გამოიხატება, სტატიაში განხილული იქნება უნდობლობის ვოტუმის, რო-

* თსუ-ის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი.

გორც პოლიტიკურ-სამართლებრივი მექანიზმის, არსი. ამ ინსტიტუტზე იურიდიულ ლიტერატურაში გავრცელებული არაერთი განსხვავებული მოსაზრება თუ შეხედულება, როგორც მის არსზე, ასევე დანიშნულებასა და მიზანზე.

ეს მექანიზმი რომ პოლიტიკურია და სამართალი მისი გამოყენების პროცედურებს განსაზღვრავს, ამაზე განსხვავებული აზრი თითქმის აღარ არსებობს. განსხვავებულია ამ მექანიზმის თანამედროვე შეფასებები, რომლებიც უნდობლობის ვოტუმს განსხვავებულ დატვირთვას და მნიშვნელობას სძენენ.

2. უნდობლობის ვოტუმის არსი

2.1. ძირითადი დანიშნულება

უნდობლობის ვოტუმის ძირითადი დანიშნულება, როგორც შესავალში აღინიშნა, მიჩნეულია, რომ არის მთავრობის კონტროლი, განსაკუთრებით საპარლამენტო მმართველობის ქვეყნებში, სადაც აღმასრულებელი ხელისუფლება თავმოყრილია მთლიანად მთავრობის ხელში. ამ პირობებში საჭიროა, რომ პარლამენტს ჰქონდეს მთავრობის გაკონტროლებისა და პასუხისმგებლობის საშუალება. შესაბამისად, პრინციპი – ანგარიშვალდებული მთავრობა – გამოიხატება სწორედ მისი პოლიტიკური პასუხისმგებლობის მექანიზმის არსებობაში. მთავრობის ანგარიშვალდებულება პარლამენტის წინაშე, როგორც წესი, დაზღვეულია უნდობლობის ვოტუმით. ამასთან, ოპონენტები ხშირად იყენებენ უნდობლობის ვოტუმს მთავრობის „დამარცხების“ მიზნით, თუმცა, რაც უფრო მკაცრია მისი გამოყენების პირობები, მით უფრო მეტად კონტროლდებულია უნდობლობის ვოტუმი მისი ინიციატორისთვის. ეს განპირობებულია იმით, რომ უნდობლობის რეზოლუციის მიუღებლობის შემთხვევაში, პარლამენტი ვადაზე ადრე ასრულებს თავის მოღვაწეობას. ამიტომაცაა ეს მექანიზმი შეფასებული როგორც მთავრობის კონტროლის მკვეთრი ალტერნატივა.¹

ძირითადად, უნდობლობის ვოტუმი მიმართულია მთავრობის მთელი შემადგენლობის გადაყენებისკენ, თუმცა ზოგიერთი ქვეყნის კონსტიტუცია ითვალისწინებს მის გამოყენებას კონკრეტული მინისტრის წინააღმდეგაც. ამ რეგულირებით გათვალისწინებულია მინისტრების ანგარიშვალდებულება პარლამენტის წინაშე მათი სამოქმედო არეალის მიხედვით. ასეთ შემთხვევაში, მინისტრების ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა აღწერს „პასუხისმგებლობის ჯაჭვს“, თუმცა მინისტრის ინდივიდუალური პასუხისმგებლობის დაყენება იშვიათადაა წარმატებული იმ პირობებში, როცა მთავრობა სარგებლობს პარლამენტის მნიშვნელოვანი მხარდაჭერით. აღნიშნული გასათვალისწინებელია მაშინაც, როცა მინისტრი გამოძახებულია პარლამენტის წინაშე პასუხის საგებად.² მინისტრის მიმართ კითხვები და ინტერპელაცია ხანდახან დაკავშირებულია უნდობლობის რეზოლუციის მიღებასთან, თუმცა ის იშვიათად აღწევს მთავრობის დათხოვნას.³

მიუხედავად იმისა, რომ უნდობლობის ვოტუმის ძირითადი დანიშნულება მოქმედი მთავრობის გადაყენებაა, ამ მექანიზმით შესაძლებელია მისი გამოყენებით გამონეული პოლიტი-

¹ Lijphart A., *Parliamentary Versus Presidential Government*, Oxford University Press, 1992, 91.

² Rosenfeld M., Sajo A., *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*, Oxford University Press, 2012, 664.

³ იქვე, 668.

კური კრიზისის თავიდან აცილება და მომავალი პრემიერობის კანდიდატის არჩევა. ეს, როგორც წესი, ხდება ერთი კენჭისყრით და „უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი“ ეწოდება. მისი სამშობლო, შეიძლება ითქვას, გერმანიაა. უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი არის დღესდღეობით ყველაზე ეფექტური და უმტკივნეულო პროცესი – შეცვალო ძველი მთავრობა და, ამავედროულად, დანიშნო ახალი პრემიერი. ამიტომაც კონსტიტუციონალისტები მივიდნენ იმ აზრამდე, რომ უნდობლობის ვოტუმის დროს უმჯობესია, გამოიყენო კონსტრუქციული ვოტუმი, რა დროსაც დასახელდება პრემიერობის ახალი კანდიდატიც.⁴

უნდობლობის ვოტუმს, განსაკუთრებით კი უნდობლობის კონსტრუქციულ ვოტუმს, საპარლამენტო მმართველობის მქონე ქვეყნების ძირითად მახასიათებლად მიიჩნევენ, მიუხედავად იმისა, რომ იგი შერეული მმართველობის ქვეყნებშიც გვხვდება. ასე მაგალითად, ლიტერატურაში გავრცელებული მოსაზრების თანახმად, ეს მექანიზმი გვხვდება საპრეზიდენტო და საპარლამენტო მმართველობის განმასხვავებელ ნიშნად: საპარლამენტო ქვეყნებში პრემიერი და მისი მთავრობა ანგარიშვალდებულნი არიან პარლამენტის წინაშე და შესაძლოა, გადაყენებულნი იქნენ უნდობლობის ვოტუმის მეშვეობით, საპრეზიდენტო მმართველობის დროს კი უნდობლობის ვოტუმი ხალხის მიერ უშუალოდ არჩეული პრეზიდენტის მიერ არ გამოიყენება.⁵ უნდობლობის ვოტუმი გამოდის როგორც ბალანსის ერთგვარი საშუალება არა მხოლოდ ხელისუფლების დანაწილების სისტემაში, არამედ მმართველობის ფორმებშიც კი.

უნდობლობის ვოტუმი, როგორც წესი, მიჩნეულია ერთადერთ მექანიზმად, რომელიც გამოიწვევს არჩევნებს საპარლამენტო სისტემაში, პარლამენტის უფლებამოსილების ვადის ამოწურვამდე.⁶ ასეთი უნდობლობა არის დემონსტრირება იმისა, რომ მთავრობის მეთაური აღარ მართავს საპარლამენტო უმრავლესობას. ეს იწვევს ახალ არჩევნებს, რომელიც ერთგვარად აღადგენს როგორც საკანონმდებლო, ასევე საპარლამენტო ხელისუფლებას. უნდობლობის ვოტუმი პარლამენტს აძლევს განსხვავებულ ხასიათს მოქნილობისას, რომელიც საპრეზიდენტო რეჟიმის მქონე ქვეყნებს არ გააჩნიათ.⁷

2.2. კრიზისის დაძლევის საშუალება

სიახლე არ არის ის ფაქტი, რომ პოლიტიკური კრიზისი და უნდობლობის ვოტუმი განუყოფელი ცნებებია. ხან უნდობლობის ვოტუმი იწვევს პოლიტიკურ კრიზისს და ხან პირიქით – პოლიტიკური კრიზისის შედეგია უნდობლობის ვოტუმი. როცა უნდობლობის ვოტუმი პოლიტიკური კრიზისის შედეგად გამოიყენება, ამ მექანიზმს აქვს აღნიშნული კრიზისის მოგვარების შესაძლებლობა და ბერკეტები, განსაკუთრებით კი უნდობლობის კონსტრუქციულ ვოტუმს. ძირითადად, კრიზისის დაძლევის საშუალებად ეს მექანიზმი გამოიყენება საპარლამენტო მმართველობის ქვეყნებში⁸, გამომდინარე იქიდან, რომ კონსტრუქციული ვოტუმი სწორედ ასეთი ტიპის ქვეყნებში არსებობს.

⁴ Twomey A., The Governor-General's Role in the Formation of Government in a Hung Parliament, The University of Sidney, Sydney Law School, Legal Studies Research Paper, No. 10/85, 2010, 6.

⁵ Lijphart A., Patterns of Democracy, Government Forms and Performance in Thirty-six Countries, Yale University press, New Haven and London, 1999, 117.

⁶ Albert R., The Fusion of Presidentialism and Parliamentarism, Boston College Law School, Legal Studies Research Paper Series, Boston, 2010, 551.

⁷ იქვე, 551.

⁸ იქვე, 564.

უნდობლობის ვოტუმის გამოყენება ნიშნავს იმას, რომ მოქმედმა მთავრობამ დაკარგა პარლამენტის ნდობა და ამ უკანასკნელს სურს მინისტრთა კაბინეტის გადაყენება, ანუ აღმასრულებელი ხელისუფლება გარკვეული პერიოდის განმავლობაში უნდა დარჩეს მმართველის გარეშე. ეს ფაქტი თავისთავად პოლიტიკურ კრიზისსა და ვაკუუმზე მიანიშნებს, ვინაიდან ახალი მთავრობის ფორმირება და მისთვის ნდობის გამოცხადება გარკვეულ ვადებთანაა დაკავშირებული. ამ პრობლემის მოგვარების გზა არის უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი, რომელიც, ერთი მხრივ, იძლევა საშუალებას, აღმასრულებელი ხელისუფლება წყვეტის გარეშე ჩაიბაროს ერთი გუნდისგან მეორემ; მეორე მხრივ კი, პარლამენტის ინტერესი კმაყოფილდება და მოქმედი მთავრობა ტოვებს პოსტს, ანუ პოლიტიკურად აგებს პასუხს განხორციელებული მმართველობისთვის. ამიტომაც უნდობლობის კონსტრუქციულ ვოტუმს მიიჩნევენ კრიზისის დაძლევის ეფექტურ საშუალებად.

გარდა უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმისა, კრიზისის ჭრილში აღსანიშნავია უნდობლობის დესტრუქციული ვოტუმიც. ანუ შემთხვევა, როდესაც მხოლოდ მოქმედი მთავრობის გადაყენების შემდეგ სახელდება პრემიერობის კანდიდატი და კომპლექტდება მთავრობა. ასეთ შემთხვევაში მექანიზმი გვევლინება კრიზისის მოგვარების საშუალებად იმგვარად, რომ დაძაბული პოლიტიკური ვითარების გამო, ან მთავრობის მიერ მისი პოლიტიკური კურსიდან გადახვევის გამო, პარლამენტი სასწრაფოდ გადააყენებს მთავრობას და ამით აღმოიფხვრება ის ძირეული პრობლემა, რაც იწვევდა პოლიტიკურ დაპირისპირებას. ასეთ შემთხვევაში პარლამენტი მოქმედი მთავრობის გადაყენების შემდეგ იწყებს ახალი პრემიერობის კანდიდატისა და მთავრობის შემადგენლობის შერჩევას. ამ მექანიზმის ეფექტურობის მიმართ შესაძლოა გაჩნდეს კითხვები, ვინაიდან იგი არ ითვალისწინებს მომავალი პრემიერობის კანდიდატის წინასწარ შერჩევას. თუმცა აღნიშნულის არგუმენტად შეგვიძლია განვიხილოთ ის ფაქტი, რომ მომავალი პრემიერობის კანდიდატის შერჩევამ შესაძლოა შეაყოვნოს პარლამენტის მიერ უნდობლობის გამოცხადების პროცესების წამოწყება, ვინაიდან მთავრობის მომავალი ლიდერის შერჩევას აუცილებლად დასჭირდება გარკვეული პერიოდი, ამ დროს კი გარდაუვლად აუცილებელი უნდა იყოს მოქმედი მთავრობის გადაყენება. ასეთ შემთხვევაში მომავალი პრემიერობის კანდიდატის წამოყენება შესაძლოა, შემაფერხებელი ფაქტორიც კი იყოს პარლამენტისთვის, სწრაფი და ქმედითი რეაგირებისათვის.

2.3. ოპოზიციური პარტიების შანსი

უნდობლობის ვოტუმი ერთგვარი სამოქმედო იარაღია იმ პოლიტიკური პარტიებისთვის, რომლებიც არ ფლობენ საპარლამენტო უმრავლესობას, ანუ ე.წ. უმცირესობისთვის. ეს პარტიები, მართალია, არ ფლობენ საპარლამენტო უმრავლესობას, თუმცა საკითხის ინიცირებისათვის საჭირო ხმათა რაოდენობა აქვთ, რაც მათ აძლევთ აღნიშნული მექანიზმის მათდამი სასარგებლოდ გამოყენების შესაძლებლობას. პოლიტიკური პარტიები მოტივირებულნი არიან, რომ აიღონ ხმათა საჭირო რაოდენობა და მოიპოვონ შესაბამისი თანამდებობები. უნდობლობის ვოტუმის დროს მმართველი ძალის წინააღმდეგ მიმართული ხმები, წესით, უნდა გამოიყენოს ოპოზიციურმა პარტიამ. უნდობლობის ვოტუმის დროს პოლიტიკურმა ძალებმა უნდა გაამახვილონ ყურადღება უარყოფით ფაქტორებზე, როგორცაა სუსტი ეკონომიკური პოლიტიკა ან სხვა პოლიტიკური სკანდალები. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, უნდობლობის ვოტუმით უფრო

ბევრის მიღწევა შეიძლება, ვიდრე პარტიების გაერთიანებით სხვა პოლიტიკური პერფორმანსის მოწყობა.⁹

აღნიშნული პრინციპი მისაღებია ბევრი ქვეყნის საპარლამენტო ოპოზიციისთვის და ისინი შეძლებისდაგვარად იყენებენ ამ შანსს. მაგალითად, ფინეთში 1998 წელს გამოყენებული იყო უნდობლობის ვოტუმი. ცენტრისტულმა ოპოზიციამ გამოიყენა შესაძლებლობა, ყურადღება გაემახვილებინა ფინეთის ფერმერების გაჭირვებულ მდგომარეობაზე¹⁰. ეს მეტყველებს იმაზე, რომ უნდობლობის ვოტუმმა შეიძინა კიდევ ერთი დანიშნულება/მოტივაცია – გააძლიერა საზოგადოების ცნობიერება კოალიციის პოლიტიკაზე მთავრობის კრიტიკით.

ოპოზიციური პარტიები ხშირად მიმართავენ უნდობლობის ვოტუმს, რათა დაასუსტონ მმართველი პარტიის იმიჯი. ამიტომ მხოლოდ უნდობლობის ვოტუმის მცირე რაოდენობა იღებს ხმათა საჭირო რაოდენობას, რათა აიძულოს მთავრობა, გადადგეს და დაინიშნოს ახალი საპარლამენტო არჩევნები. ლიბერალების უნდობლობის ვოტუმი ჯო კლარკის კონსერვატიული მთავრობის წინააღმდეგ 1979 წელს კანადაში განპირობებული იყო ენერგეტიკის სფეროში მაღალი ფასებით.¹¹ უნდობლობის ვოტუმი ხშირად გამოიყენება იმისათვის, რომ საყოველთაოდ გამახვილდეს ყურადღება სახალხო პრობლემებზე, რომლის მოგვარების შესაძლებლობაც და კომპეტენციაც აქვს მთავრობას. ის უნდობლობის ვოტუმიც კი, რომელსაც ძალიან მცირე შანსი აქვს ხმათა საჭირო რაოდენობის დაგროვებისა, ახერხებს, გამოააშკაროს გარკვეული პრობლემა. როგორც აღნიშნული მაგალითები გვაჩვენებს, ოპოზიციური პარტიები ხშირად ოსტატურად იყენებენ სოციალური პრობლემებით „შეფუთულ“ უნდობლობის ვოტუმს, რათა ზიანი მიაყენონ მმართველ პარტიას ამომრჩევლების თვალში. ეს გარემოება კი განსაკუთრებით აქტუალურია არჩევნების დროს, რადგანაც უნდობლობის ვოტუმის შემდგომ არჩევნების მეშვეობით ახალი პოლიტიკური ძალების მატება შეინიშნება ხოლმე.¹² უნდობლობის ვოტუმი არაა მხოლოდ ოპოზიციის ინსტრუმენტი, „ჩამოაგდოს“ მთავრობა. ეს ინსტიტუტი ეხმარება მათ მთავრობის მიმართ ხალხის ნეგატიურად განწყობაში, რაც ხელს უწყობს ოპოზიციურ პარტიებს, ჰქონდეთ საარჩევნოდ მომგებიანი პოლიტიკური პოზიცია.¹³

3. მექანიზმის ძირითადი მახასიათებლები

3.1. აღმასრულებელი ორგანოს სტატუსის მიხედვით

უნდობლობის ვოტუმის გამოყენება, გამოყენების პირობები და შედეგები დიდწილად არის დამოკიდებული აღმასრულებელი ხელისუფლების უმღლესი ორგანოს სტატუსზე. მთავრობის სტატუსი არის ერთგვარი განმაპირობებელი ფაქტორი უნდობლობის რეზოლუციის აღძვრისა. სწორედ მთავრობის სტატუსის მიხედვით წყვეტს პარლამენტი, გამოიყენოს მის მი-

⁹ *Williams K. L., Somer-Topcu Z., Motion of No Confidence Can Negatively Impact Upon the Public's View of the Government, By Democratic Audit, 2014, <<http://www.democraticaudit.com/?p=5725>>, [22.11.2015].*

¹⁰ იხ. იქვე.

¹¹ იქვე.

¹² *Williams K. L., Somer-Topcu Z., Motion of No Confidence Can Negatively Impact Upon the Public's View of the Government, By Democratic Audit, 2014, <<http://www.democraticaudit.com/?p=5725>>, [22.11.2015].*

¹³ იქვე.

მართ კონტროლის ყველაზე უკიდურესი მექანიზმი, თუ მის გასაკონტროლებლად და მისი ძალაუფლების დასაბალანსებლად სხვა მექანიზმების გამოყენებაც საკმარისია.

XX საუკუნის შუა პერიოდიდან ხელისუფლების შტოთა შორის საკანონმდებლო ხელისუფლების დომინანტური მდგომარეობის იდეა, არსებული პოლიტიკურ-სამართლებრივი ურთიერთობებიდან გამომდინარე, გარკვეულწილად, გაქარწყლდა და სახელისუფლებო ტრიადაში ერთგვარი წამყვანი როლი აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ დაიკავა. ეს გარემოება განაპირობა იმ ფაქტორმა, რომ ხელისუფლების სხვა შტოებთან მიმართებით, უფრო მეტად, სწორედ აღმასრულებელი ხელისუფლების კომპეტენციურ არეალშია თავმოყრილი ფინანსური, მატერიალურ-ტექნიკური, ტექნოლოგიური, ორგანიზაციული, ადამიანური თუ სხვა სახის რესურსები.¹⁴

სახელისუფლებო განშტოებებზე დაკვირვებისას ცხადი ხდება მთავრობის განსაკუთრებული როლი სახელმწიფო სისტემაში. იგი ახორციელებს სახელმწიფოს ფინანსური და სხვა ფიზიკური რესურსების კონტროლს. აქედან გამომდინარე, სხვა სახელმწიფო ორგანოებიდან იგი თავისი მნიშვნელოვანი კომპეტენციით, ანუ მის გამგებლობას მიკუთვნებული ფაქტობრივად განუსაზღვრელი სფეროთი, საკითხთა ფართო წრითა და ამ საკითხთა გადაწყვეტის, პოლიტიკური მხარდაჭერით გამაგრებული, ქმედითი უფლებამოსილებებით გამორჩევა.¹⁵

მთავრობა აღმასრულებელი ხელისუფლების საერთო კომპეტენციის კოლეგიალური ორგანოა, სახელმწიფო მმართველობის მთელი სისტემის ცენტრალური რგოლია, რომელიც მასზე დაკისრებული აღმასრულებელ-განმკარგულებელი საქმიანობის მეშვეობით უზრუნველყოფს სახელმწიფო მმართველობის ხელმძღვანელობას, განაგებს სახელმწიფოს მთელ ადმინისტრაციას, მისი გამგებლობის ქვეშ იმყოფება სახელმწიფო აპარატი, სახელმწიფო ფინანსები, საერთაშორისო ურთიერთობები, შეიარაღებული ძალები,¹⁶ ანუ მთელი აღმასრულებელი ხელისუფლება. მართალია, მთავრობა პასუხისმგებელი და ანგარიშვალდებულია პარლამენტის წინაშე, მაგრამ ის ფაქტორი, რომ იგი საპარლამენტო უმრავლესობით არის მხარდაჭერილი, არსებით შესაძლებლობებს უქმნის მას, წამყვანი როლი შეასრულოს საკანონმდებლო პროცესის მიმდინარეობაზე. პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ კანონპროექტთა უმრავლესობა, რომელთაც პარლამენტები იხილავენ, მთავრობის საკანონმდებლო ინიციატივით შემოდის. მაგალითად, განხილული კანონპროექტების საერთო რაოდენობის მიმართ მათი რაოდენობა გერმანიაში 80%-ს აღწევს.¹⁷

თანამედროვე აღმასრულებელი ხელისუფლების სიძლიერეს ანდრას შაიო ასე აღწერს: „აღმასრულებელი ხელისუფლება ერთგვარ კენტავრს წააგავს: მისი სხეულის ქვედა ნაწილს ბიუროკრატია, სახელმწიფო ადმინისტრაცია წარმოადგენს, ხოლო ზედა ნაწილს – პარტიული პოლიტიკოსი, რომელიც მისი ამომრჩევლის, პარლამენტის და, უპირველეს ყოვლისა, მისი პარტიის ყველაზე გავლენიანი წევრის წყალობით სახელმწიფო ინტერესებს გამოხატავს. სხეულის მძლავრი ქვედა ნაწილი აღმასრულებელ ხელისუფლებას აქცევს უძლიერეს განშტოებად, რომელსაც თავისი მიზნების მიღწევის ყველაზე დიდი შანსი აქვს.“¹⁸ ის მოსაზრება, რომ მთავრობა

¹⁴ კვეციანი ე., საქართველოს მთავრობის კონსტიტუციური სტატუსი (კონსტიტუციის 78-ე მუხლის კომენტარი), თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართალი, გ. კვეციანი და დ. გვეგენავას რედაქტორობით, წიგნი I, დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტი, თბ., 2012, 10.

¹⁵ დემეტრაშვილი ა., კობახიძე ი., კონსტიტუციური სამართალი, თბ., 2010, 303.

¹⁶ მელქაძე ო., კონსტიტუციონალიზმი, პოლიტიკურ-სამართლებრივი ლიტერატურის სერია, წიგნი XXI, ჟურნ. „უნივერსალი“, თბ., 2008, 318.

¹⁷ იქვე, 134.

¹⁸ შაიო ა., ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, ს. ჰოლმის წინათქმით, მ. მაისურაძის თარგმანი, თ. ნინიძის რედაქტორობით, „აირის“ საქართველო, თბ., 2003, 235.

მონოდებულია, აღასრულოს საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებული კანონები (რა მიზნითაც თავდაპირველად შეიქმნა ეს ინსტიტუტი), თანამედროვე ეტაპზე ნაკლებად აქტუალურია, რადგან მთავრობა ჩამოყალიბდა უმაღლეს პოლიტიკურ ორგანოდ, რომელიც ხელმძღვანელობს საჯარო ადმინისტრაციას და ახორციელებს საერთოეროვნულ მმართველობას.

თანამედროვე სახელმწიფოებში მთავრობის ფუნქციებისა და დამოუკიდებლობის ხარისხის გაზრდამ, კონსტიტუციონალიზმში დამკვიდრებული „შეკავება-განონანსორების“ პრინციპზე დაყრდნობით და მმართველობის მოდელის გათვალისწინებით, პოლიტიკურ-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სახით მთავრობის საქმიანობაზე კონტროლის განხორციელების კონკრეტული ფორმების შემუშავება განაპირობა.¹⁹ ამიტომაც, ძლიერი მთავრობის შემთხვევაში, რა თქმა უნდა, უნდობლობის ვოტუმის გამოყენება ხდება. ზემოთ განვითარებული მსჯელობიდან გამომდინარე კი, ბოლო პერიოდში სწორედ ასეთ მთავრობებს ვხვდებით, შესაბამისად, უნდობლობის ვოტუმის გამოყენება უფრო ხშირად ხდება, ან უნდა ხდებოდეს.

XVIII საუკუნის შუა პერიოდში აღმასრულებელი ხელისუფლების პოლიტიკური პასუხისმგებლობა, რაც საპარლამენტო მმართველობის ყველაზე დამახასიათებელი ელემენტია, ნიშნავდა იმას, რომ საპარლამენტო უმრავლესობის მხარდაჭერის მოპოვება და მასზე დაყრდნობა იყო აუცილებელი მთავრობის არსებობის გაგრძელებისათვის.²⁰ ეს პრინციპი დღესაც მოქმედებს, თუმცა უფრო მეტად თეორიულად, ვიდრე პრაქტიკულად. დღეის მდგომარეობით, აღმასრულებელ ხელისუფლებას გადაცემული აქვს ის ძალაუფლება, რომელიც ერთ დროს ეკუთვნოდა მონარქს. ამიტომაც ლოიდ ჯორჯს მიაჩნია, რომ პარლამენტს რეალურად მართლა არ აქვს კონტროლი აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე, ეს არის წმინდა ფიქცია.²¹ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, პარლამენტისა და მთავრობის ურთიერთდამოკიდებულება არაა თანაბარი. მრავალპარტიულ სისტემაში მთავრობის სისუსტე დამოკიდებულია არა პარლამენტზე, არამედ უფრო მეტად სხვა პარტიებზე, რომლების მხარდაჭერაც მნიშვნელოვანია. თუ თანამედროვე პარტიული სისტემა იქნება ძლიერი და დისციპლინური, მათ უფრო მეტი შანსი ექნებათ, შეცვალონ და ჩამოაყალიბონ მთავრობა, ვიდრე პარლამენტს, როგორც ინსტიტუციას.²² ასეთ სიტუაციაში კი ჩნდება ჩვენ მიერ განსახილველი უნდობლობის ვოტუმის გამოყენების შესაძლებლობა და აუცილებლობაც კი.

იმ შემთხვევაში, თუ საპარლამენტო უმრავლესობა და სამთავრობო გუნდი ერთსა და იმავე პოლიტიკურ ძალას წარმოადგენენ (რაც, მთავრობის ფორმირების საპარლამენტო გზიდან გამომდინარე, ხშირად ასეცაა), მაშინ მთავრობის პასუხისმგებლობის ამ რადიკალური მექანიზმის გამოყენება საჭირო აღარ ხდება, თუ, რა თქმა უნდა, თავს არ იჩენს შიდა პოლიტიკური დაპირისპირება. ხოლო, თუ პარლამენტში პოლიტიკურ ძალთა მრავალფეროვანი სპექტრია

¹⁹ *კვერენჩილაძე გ.*, საქართველოს მთავრობის კონსტიტუციური სტატუსი (კონსტიტუციის 78-ე მუხლის კომენტარი), თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართალი, *გ. კვერენჩილაძისა და დ. გეგენავას* რედაქტორობით, წიგნი I, დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტი, თბ., 2012, 12.

²⁰ *Gardbaum S.*, Separation of Powers and Growth of Judicial Review in Established Democracies (or why Has the Model of Legislative Supremacy Mostly Been Withdrawn From Sale?), *American Journal of Comparative Law*, The American Society of Comparative Law, Volume 62, Issue 3, 2014, 629, <http://law.ucla.edu/~media/Files/UCLA/Law/Pages/Publications/CEN_ICLP_PUB%20Separation%20Powers.ashx>, [24.11.2015].

²¹ *Lijphart A.*, *Parliamentary Versus Presidential Government*, Oxford University Press, 1992, 91.

²² *Gardbaum S.*, Separation of Powers and Growth of Judicial Review in Established Democracies (or why Has the Model of Legislative Supremacy Mostly Been Withdrawn From Sale?), *American Journal of Comparative Law*, The American Society of Comparative Law, Volume 62, Issue 3, 2014, 634, <http://law.ucla.edu/~media/Files/UCLA/Law/Pages/Publications/CEN_ICLP_PUB%20Separation%20Powers.ashx>, [24.11.2015].

წარმოდგენილი, მაშინ მთავრობა გარკვეულწილად უნდობლობის ვოტუმის აღძვრის საფრთხის ქვეშ დგას, რადგანაც ყველა პოლიტიკურ პარტიასა თუ კოალიციას ექნება სურვილი, აღმასრულებელი ორგანო დააკომპლექტოს თავისი კადრებით. უმცირესობის მთავრობები დაუცველები არიან სხვა პარტიებისგან, მით უმეტეს მმართველი პარტიის მიერ უნდობლობის ვოტუმის გამოცხადებისგან. ამიტომაც უმცირესობის მთავრობა არის არჩევნებისათვის მზაობის მუდმივ რეჟიმში.²³ 2003 წელს რამდენიმე ავტორის მიერ ჩატარებულმა სტრუქტურულმა კვლევამ აჩვენა, რომ უნდობლობის ვოტუმის პროცედურები ამცირებს უმცირესობის მთავრობებს, რომლებიც არიან ნაკლებად სტაბილურები.²⁴

3.2. საკანონმდებლო ორგანოს სტატუსის მიხედვით

უმაღლესი საკანონმდებლო და წარმომადგენლობითი ორგანო – პარლამენტი არის ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის ერთ-ერთი ფიგურა და ორგანო, რომელსაც აქვს უფლება, გამოიყენოს მთავრობის ძალაუფლების/უფლებამოსილების შემაკავებელი ძირითადი მექანიზმები. პარლამენტის ეს უფლებამოსილება განსაკუთრებით აქტუალური და მნიშვნელოვანია ისეთი ტიპის ქვეყნებში, რომელთა კონსტიტუციებიც იცნობენ უნდობლობის ვოტუმის მექანიზმს.

როგორც ზემოთაღნიშნულ ადინიშნა, პარლამენტის მიერ უნდობლობის რეზოლუციის მიღების მიზანია მთავრობის გადაყენება, რაც მისი პოლიტიკური პასუხისმგებლობის მთავარი გამოხატულებაა. პარლამენტის მიერ ამ მექანიზმის გამოყენება/არგამოყენების საკითხი ასევე დამოკიდებულია მის სტატუსზე. ის, რომ პარლამენტი ხალხის მიერ პირდაპირ აირჩევა და ამის გამო მაღალი ლეგიტიმაციის მქონე ორგანოა, პარლამენტის სტატუსზე მეტყველებს. მის სტატუსზე მეტყველებს ასევე ის ფაქტი, რომ ეს ორგანო არის საკანონმდებლო ორგანო, რომლის ძირითადი ფუნქცია, კანონშემოქმედებითი საქმიანობის გარდა, აღმასრულებელი ხელისუფლების დაკომპლექტება და მისი საქმიანობის დაბალანსება და კონტროლია.

თუმცა ზემოხსენებული დადგენილი ფაქტებისგან განსხვავებით, პარლამენტის სტატუსის განმსაზღვრელია ასევე პარლამენტში არსებული პოლიტიკურ ძალთა ბალანსი, რომელიც მეტყველებს უმაღლესი საკანონმდებლო ორგანოს გავლენასა და წონადაზღვევაზე სახელმწიფოს მართვის პოლიტიკაში. პარლამენტი შესაძლოა იყოს ერთპარტიული, ორი ან მრავალპარტიული, კოალიციური და ა.შ., სწორედ პოლიტიკური სპექტრის მრავალფეროვნებითაა განპირობებული პარლამენტის მართვა და მის მიერ გარკვეული პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღება, უპირველეს ყოვლისა კი, უნდობლობის ვოტუმის აღძვრა.

XX საუკუნის შუა პერიოდში დომინანტური თეორია ბრიტანეთში, ახალ ზელანდიასა და კანადაში იყო პოლიტიკური კონსტიტუციონალიზმი. საპარლამენტო მმართველობის ფორმის დროს პოლიტიკური კონსტიტუციონალიზმი არ უარყოფს სამთავრობო ძალაუფლების მნიშვნელობასა და ძალას, მაგრამ ხაზს უსვამს, უპირველესად, პოლიტიკურ გავლენას სამართლებრივთან შედარებით. პრაქტიკულად, პოლიტიკური მექანიზმის ორი შეზღუდვა არსებობს – ძა-

²³ *Albert R.*, The Fusion of Presidentialism and Parliamentarism, Boston College Law School, Legal Studies Research Paper Series, Boston, 2010, 566.

²⁴ *Tergiman C.*, Institution Design and Public Good Provision: An Experimental Study of the Vote of Confidence Procedure, University of British Columbia and NYU's Center of Experimental and Social Sciences, Canada, 2013, 5.

ლა და მოვალეობა პარლამენტისა, რომ ხელში ჰყავდეს მთავრობა, გამოხატული მთავრობის ინდივიდუალურ და კოლექტიურ პასუხისმგებლობაში და ამომრჩევლების მიმართ მთავრობის პასუხისმგებლობა. ერთგვარი ტენდენცია შეინიშნება, რომ მთავრობის სამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე მალა დგას პოლიტიკური პასუხისმგებლობა და სამართლებრივ მეტად პოლიტიკურს უფრო ხიან.²⁵

საპარლამენტო სისტემის მთავარი იდეა ისაა, რომ კაბინეტს უნდა ჰქონდეს საპარლამენტო ნდობა. ასევე მთავარი წესი საპარლამენტო ნდობისა არის ის, რომ უზრუნველყოს უმაღლესი ავტორიტეტი ხალხის მიერ არჩეული დეპუტატებისა, ვინაიდან წარმომადგენლები არიან უფრო ძლიერები. ახალი კაბინეტის ფორმაცია ახდენს აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და პარლამენტის საქმიანობის პარალიზებას რამდენიმე კვირით და თვითაც კი, იმიტომ, რომ რთული და ხანგრძლივი მოლაპარაკებების ჩატარება გარდაუვალია ახალი კაბინეტური კოალიციის შესაქმნელად. ამიტომაც, როცა პარლამენტი უნდობლობის ვოტუმის გამოყენების ზღვარზეა, ის უმეტესად წყდება კაბინეტის სასარგებლოდ. მტკივნეულად დაკომპლექტებული საპარლამენტო უმრავლესობა მხარს უჭერს კაბინეტს, მის მიმართ დარჩენილი უამრავი კითხვის მიუხედავად.²⁶

აღნიშნული მოსაზრების პარალელურად არსებობს მეორე, ყველაზე მეტად გავრცელებული პრაქტიკა, რომლის მიხედვითაც საპარლამენტო სისტემებში მთავრობა ანგარიშვალდებულია პარლამენტის წინაშე, რაც ნიშნავს იმას, რომ, თუ მთავრობა მოქმედებს „უგუნურად“ და არაკონსტიტუციურად, პარლამენტი უარს განაცხადებს მის მხარდაჭერაზე, გადააყენებს მთავრობას და დღის წესრიგში დადგება ახალი კაბინეტის დაკომპლექტების საჭიროება.²⁷ უნდობლობის ვოტუმი შესაძლოა, წამოწყებული იყოს პარლამენტის მიერ იმ მიზნით, რომ დარწმუნდეს პარლამენტის უმრავლესობის მხარდაჭერაში, მთავრობის რთული პროგრამის მიუხედავად, ან ერთი კანონპროექტის, ან მთავრობის მიერ განხორციელებული პოლიტიკის გამო. ეს ვოტუმები ერთგვარად იცავენ განხეთქილების შემტანი საპარლამენტო უმრავლესობის წევრებს მთავრობის წინააღმდეგ ხმის მიცემისაგან.²⁸ ასეთი ვითარებაც პარლამენტის ერთიანობასა და სიძლიერეზე მიუთითებს.

უნდობლობის ვოტუმის წამოწყება არაა მარტივი პროცედურა და ეს მექანიზმი მთავრობასთან ერთად პარლამენტსაც არანაკლებ საფრთხეს უქმნის. ამიტომაც მისი გამოყენება რეალურად ძლიერ პარლამენტს მოითხოვს. ხშირად პარლამენტის სურვილები გამოიხატება უნდობლობის ვოტუმით,²⁹ თუმცა აქვე ჩნდება კითხვა – არის თუ არა პარლამენტი მზად, პასუხი აგოს საკუთარი სურვილების რეალიზაციისათვის? უნდობლობის რეზოლუციის მიღებისას პარლამენტი ხომ საკუთარი უფლებამოსილების ვადამდე ადრე შეწყვეტით რისკავს. პარლამენტის

²⁵ *Gardbaum S.*, Separation of Powers and Growth of Judicial Review in Established Democracies (or why Has the Model of Legislative Supremacy Mostly Been Withdrawn From Sale?), *American Journal of Comparative Law*, The American Society of Comparative Law, Volume 62, Issue 3, 2014, 630, <http://law.ucla.edu/~media/Files/UCLA/Law/Pages/Publications/CEN_ICLP_PUB%20Separation%20Powers.ashx>, [24.11.2015].

²⁶ *Lijphart A.*, *Parliamentary Versus Presidential Government*, Oxford University Press, 1992, 191.

²⁷ *Lijphart A.*, *Parliamentary Versus Presidential Government*, Oxford University Press, 1992, 36.

²⁸ *Rosenfeld M., Sajo A.*, *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*, Oxford University Press, 2012, 664.

²⁹ *Twomey A.*, *The Governor-General's Role in the Formation of Government in a Hung Parliament*, *The University of Sidney, Sydney Law School, Legal Studies Research Paper*, No. 10/85, 2010, 18.

დათხოვნა ზოგიერთ ქვეყანაში გამორიცხულია ახალი არჩევნებიდან ერთი წლის განმავლობაში (საფრანგეთი, ესპანეთი), ან შესაძლებელია მხოლოდ ახალი კაბინეტის ვერდაკომპლექტებისა და უნდობლობის ვოტუმის „ჩაგდების“ შემდეგ (გერმანია).³⁰ შესაბამისად, ნათელია, რომ უნდობლობის ვოტუმის წამოწყება და მისი ბოლომდე მიყვანა პარლამენტის მხრიდან საკმაოდ დიდ ძალისხმევასა და ერთსულოვნებას მოითხოვს, რათა ეს მექანიზმი არ აღმოჩნდეს მისთვის ის მახე, რომელშიც შეიძლება თავადვე გაეხასხებოს.

მმართველობის საპარლამენტო სისტემაში კაბინეტი ისე უნდა იყოს ფორმულირებული, რომ ან სარგებლობდეს პარლამენტის ნდობით, ან, მინიმუმ, მისი კეთილგანწყობით. შეგვიძლია თუ არა გავთვალთ ახალი მთავრობის შემადგენლობა, თუ ჩვენ ვიცით პარლამენტში სხვადასხვა პარტიის ძალთა ბალანსი? თუ საპარლამენტო მანდატების უმრავლესობას ფლობს მხოლოდ ერთი პარტია, მარტივია წინასწარმეტყველება და ჩამოყალიბდება ერთპარტიული მთავრობა. ეს გათვლა, როგორც წესი, მართლდება ხოლმე, მაგრამ ისიც შესაძლებელია, რომ უმრავლესობამ შექმნას კოალიცია ერთი ან რამდენიმე პატარა პარტიისგან. თუ არცერთ პარტიას არ აქვს საპარლამენტო უმრავლესობა, მაშინ ეს არის ერთგვარი დაბლოკვა ერთპარტიული უმცირესობის კაბინეტისა, რადგან, მართალია, კაბინეტი ჩამოყალიბდება, მაგრამ ვინ იქნება უმრავლესობაში?³¹

კიდევ ერთი პრობლემა წარმოიქმნება მაშინ, როცა საპარლამენტო უმრავლესობა იწყებს მთავრობის მხარდაჭერას, იმის ნაცვლად, რომ მთავრობა ჰყავდეს ანგარიშვალდებული. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ურთიერთდამოკიდებულება გადაიზარდა დამოკიდებულებაში. აღმასრულებელი ხელისუფლება დომინირებს საპარლამენტოზე, იმისათვის, რომ შენარჩუნებული იყოს პარტიული ერთიანობა ოპოზიციური პარტიების შემოტევის დროს. საპარლამენტო დამოუკიდებლობის დაკარგვამ მომენტალურად გააძლიერა აღმასრულებელი ხელისუფლების გავლენა, რომელსაც საპარლამენტო ანგარიშვალდებულების მიმართ უკვე მცირე შიში აქვს, შესაბამისად, მისი რეალიზება უკვე ვირტუალური ხდება,³² მაშინ, როცა პარლამენტის ამოსავალი წერტილი არის ანგარიშვალდებული მთავრობა. ეს იმას ნიშნავს, რომ მინისტრებისა და პრემიერისგან შექმნილი მთავრობა ანგარიშვალდებულია არჩეული საკანონმდებლო ორგანოს წინაშე და უნდა შეინარჩუნოს მისი ნდობა.

ანგარიშვალდებული მთავრობის თეორია ითხოვს, რომ პარლამენტი ფლობდეს ძალაუფლებას, გამოხატოს მისი უნდობლობა მთავრობის მიმართ. როცა მთავრობა ვერ იღებს პარლამენტის ნდობას, ხდება ორი რამ: ან ის კაბინეტი, რომლის წევრებმაც ვერ დაიმსახურეს ნდობა, უნდა გადადგინდეს, ან მთავრობამ მოითხოვოს პარლამენტის გადაყენება და ახალი არჩევნების დანიშვნა.³³

³⁰ *Rosenfeld M., Sajo A.*, The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law, Oxford University Press, 2012, 665.

³¹ *Lijphart A.*, Patterns of Democracy, Government Forms and Performance in Thirty-six Countries, Yale University press, New Haven and London, 1999, 92.

³² *Gardbaum S.*, Separation of Powers and Growth of Judicial Review in Established Democracies (or why Has the Model of Legislative Supremacy Mostly Been Withdrawn From Sale?), American Journal of Comparative Law, The American Society of Comparative Law, Volume 62, Issue 3, 2014, 632, <http://law.ucla.edu/~media/Files/UCLA/Law/Pages/Publications/CEN_ICLP_PUB%20Separation%20Powers.ashx>, [24.11.2015].

³³ *Albert R.*, The Fusion of Presidentialism and Parliamentarism, Boston College Law School, Legal Studies Research Paper Series, Boston, 2010, 550.

განსხვავებით იმ კონტროლისგან, რომლის განხორციელების ნებართვასაც მთავრობის ანგარიშვალდებულების დოქტრინა იძლევა, პარლამენტარიზმის მთავარი მიზანია, გაანეიტრალოს, ან უფრო მეტიც, შეაჩეროს ის უხვი გავლენა, რომელიც აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ შეიძლება მოახდინოს საკანონმდებლო შტოზე.³⁴ უნდობლობის ვოტუმის დანიშნულება სხვადასხვაა ორპარტიული სისტემისა და მრავალპარტიული სისტემების დროს.

ორპარტიული სისტემის დროს პარლამენტისა და მთავრობის შესაბამისი ძალაუფლება არის თანაბარი, სადაც აღმასრულებელი ხელისუფლების გავლენის გაზრდა ნიშნავს სუსტ, მეტად დამოკიდებულ პარლამენტს. პარტია ანაცვლებს პარლამენტს როგორც ცენტრალური, არააღმასრულებელი პოლიტიკური ინსტიტუცია, რა დროსაც პრემიერ-მინისტრს აქვს დიდი შანსი, დაკარგოს თანამდებობა ამ პარტიის ხელმძღვანელის სასარგებლოდ, პარლამენტის მიერ მოწყობილი უნდობლობის ვოტუმის მეშვეობით.

შესაბამისად, თანამედროვე პარტიულმა სისტემამ პარლამენტი მათზე მეტად დამოკიდებული გახადა, ვიდრე პირიქით.³⁵ აღნიშნულიდან გამომდინარე, თანამედროვეობის გათვალისწინებით, შეინიშნება აღმასრულებელი ხელისუფლების, უფრო მეტად კი პოლიტიკური პარტიების, გაძლიერების ტენდენცია საკანონმდებლო ორგანოსა და მის საქმიანობაზე, რაც ნამდვილად არაა სასურველი, ვინაიდან მხოლოდ ძლიერი პარლამენტი უფლებამოსილი, გაანონასწოროს აღმასრულებელი ხელისუფლება და მხოლოდ ძლიერ პარლამენტს ძალუძს წამოიწიოს და ბოლომდე მიიყვანოს უნდობლობის ვოტუმი.

4. დასკვნა

წინამდებარე ნაშრომში უნდობლობის ვოტუმი განხილულია განსხვავებულ ჭრილში, რამაც შესაძლებელი გახადა მისი, როგორც პოლიტიკურ-სამართლებრივი მექანიზმის, გააზრება. უნდობლობის ვოტუმი – ეს არის თანამედროვე საკონსტიტუციო სამართლისთვის მეტად საინტერესო საკვლევი მექანიზმი, რომელიც გამოიყენება სხვადასხვა მიზნისათვის, სხვადასხვა შემთხვევაში და სხვადასხვა მმართველობის მქონე ქვეყნებში.

მისი ძირითადი დანიშნულება გამოიხატება მთავრობის ანგარიშვალდებულებაში პარლამენტის მიმართ. აღმასრულებლები ყოველთვის იყვნენ პოლიტიკურად ანგარიშვალდებულები და პასუხისმგებლები საკანონმდებლო ხელისუფლების წინაშე, საკანონმდებლო ხელისუფლებას კი უშუალოდ ამომრჩევლების წინაშე³⁶ ეკისრებოდა ამ ფუნქციის შესრულება. აღნიშნული ანგარიშვალდებულების გამო მთავრობას პასუხისმგებლობა ეკისრება პარლამენტის წინაშე, პასუხისგება კი უნდობლობის ვოტუმის გზით და კაბინეტის დატოვებით გამოიხატება.

თუმცა მექანიზმის გამოყენება ასევე შესაძლებელია ოპოზიციური პარტიების მიერაც, რომელთაც შეუძლიათ, არსებული სოციალური თუ საზოგადოებრივი პრობლემების გამო გააკრიტიკონ მთავრობა, აღძრან უნდობლობის ვოტუმი და, მთავრობის გადაყენების შემთხვევაში, პოლიტიკური ვითარება თავიანთ სასიკეთოდ გამოიყენონ.

³⁴ იქვე, 540.

³⁵ *Gardbaum S.*, Separation of Powers and Growth of Judicial Review in Established Democracies (or why Has the Model of Legislative Supremacy Mostly Been Withdrawn From Sale?), *American Journal of Comparative Law*, The American Society of Comparative Law, Volume 62, Issue 3, 2014, 634, <http://law.ucla.edu/~media/Files/UCLA/Law/Pages/Publications/CEN_ICLP_PUB%20Separation%20Powers.ashx>, [24.11.2015].

³⁶ *Rosenfeld M., Sajo A.*, *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law*, Oxford University Press, 2012, 668.

შესაძლებელია, ასევე, უნდობლობის გამოყენება კრიზისის დასაძლევადაც, როდესაც დაძაბული პოლიტიკური ვითარების განმუხტვა უნდობლობის რეზოლუციის მიღებით ხდება. გარდა ამისა, მექანიზმი არის მმართველობის მოდელის განმასხვავებელი ნიშანიც.

აღნიშნული საკითხები, რა თქმა უნდა, მეტყველებს უნდობლობის ვოტუმის არსზე, თუმცა უნდობლობის ვოტუმის გამოყენება, მთავრობისა და პარლამენტის სტატუსის მიხედვით, უკეთესად წარმოაჩენს მის დანიშნულებას. წინამდებარე თემაში განვითარებული მსჯელობა გვაძლევს საფუძველს, დავასკვნათ, რომ აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლების ბალანსის მიღწევის ერთგვარი საშუალება სწორედაც რომ უნდობლობის ვოტუმია.³⁷ უნდობლობის იდეა რჩება კაბინეტის გადაყენების მთავარ იარაღად. მთავრობას და პარლამენტს აქვთ უამრავი ვალდებულება, რომლებიც მათ ერთმანეთთან კოორდინაციით უნდა მოაგვარონ.

თუმცა რეალობა გვარწმუნებს, რომ ძირითად შემთხვევაში მთავრობისა და პარლამენტის სტატუსის, ასევე მთავრობის გადაყენების საფუძველი შექმნილი პოლიტიკური ვითარებაა. არცერთი მექანიზმი ისე არაა დამოკიდებული პოლიტიკურ ძალთა ბალანსსა და ვითარებაზე, როგორც უნდობლობის ვოტუმი. რაც არ უნდა ძლიერი იყოს პარლამენტი/მთავრობა, ან პირიქით, მათი სტატუსის მაჩვენებელი მაინც შექმნილი პოლიტიკური ვითარებაა, რაც მმართველი პარტიის ან კოალიციის სტატუსში გამოიხატება. ამიტომ ამ მექანიზმის გამოყენება პარლამენტის მიერ, მისი სტატუსის მიუხედავად, სარისკოა, ვინაიდან, უნდობლობის რეზოლუციის მიუღებლობის შემთხვევაში, პარლამენტი ვადამდე შეწყვეტს თავისი უფლებამოსილების განხორციელებას.

ამიტომაც მიგვაჩნია, რომ უნდობლობის ვოტუმი ერთგვარად აძლიერებს და ასუსტებს კიდევ პარლამენტს. რეალურად, ძალაუფლების გამიჯვნა არა ხელისუფლების შტოებს შორის, არამედ სამთავრობო უმრავლესობასა და საპარლამენტო ოპოზიციას შორის ხდება.³⁸ სწორედ ამ პრინციპის გამოხატულებაა უნდობლობის ვოტუმის გამოყენებაც, რაც მას უდავოდ პოლიტიკურ-სამართლებრივი მექანიზმის სტატუსს ანიჭებს.

³⁷ *Lijphart A.*, Patterns of Democracy, Government Forms and Performance in Thirty-six Countries, Yale University press, New Haven and London, 1999, 35.

³⁸ *იზორია ლ.*, საპრეზიდენტო, საპარლამენტო თუ ნახევრად საპრეზიდენტო? გზა დემოკრატიული კონსოლიდაციისკენ, თბ., 2010, 20.